

УДК 316.624:316.772.2

С. В. Венідзіктаў

*начальнік кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт
(Беларусь)*

Я. Я. Іваноў

*выкладчык кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС
(Беларусь)*

Д. В. Якаўчык

*курсант факультэта міліцыі
Магілёўскага інстытута МУС
(Беларусь)*

ВЕРБАЛЬНАЕ ВЫРАЖЭННЕ ДЭВІЯНТНАСЦІ Ў МАЛАДЗЁЖНЫМ СЛЭНГУ ЯК ВЫНІК ЛІЧБАВАЙ САЦЫЯЛІЗАЦЫІ

У артыкуле разледжаны пытанні ўплыву лічбавай сацыялізацыі на фарміраванне моладзёжнага слэнгу. Аўтары вызначаюць асаблівасці слэнгу, яго тэматычных груп, маўленчыя прыкметы дэвіянтных наводзін у моладзёжным асяроддзі, прапануюць класіфікацыю моладзёжнага слэнгу ў залежнасці ад адлюстравання ў ім розных форм дэвіяцыі. Матэрыялы даследавання ўяўляюць цікавасць для супрацоўнікаў органаў унутраных спраў, педагагічных работнікаў.

Ва ўмовах глабалізацыі камунікатыўнай прасторы ўзрастае колькасць моўных запазычанняў і выпадкаў утварэння новых лексічных адзінак, што прасочваецца на прыкладзе змянення складу маўленчага субстандарту — рухомай падсістэмы нацыянальнай мовы, якая ўключае ў сябе пазалітаратурныя, тэрытарыяльныя, сацыяльныя, этнічныя і іншыя кампаненты. Адна з асноўных прычын узрослай дынамікі развіцця маўленчага субстандарту — лічбавая сацыялізацыя моладзі, г. зн. працэс засваення індывідам правіл, каштоўнасцей, практык, распаўсюджаных у канкрэтным інфармацыйна-камунікацыйным асяроддзі, з наступнай рэалізацыяй набытых кампетэнцый праз розныя віды індывідуальнай і групавой актыўнасці ў медыяпрасторы. А. Пішчава звяртае ўвагу на сацыяльна-педагагічныя рызыкі лічбавай сацыялізацыі: спажыванне маніпулятыўнага кантэнту, віртуалізацыя зносін, распаўсюджванне форм віртуальнай агрэсіі, парушэнне вучэбнай дзейнасці, фарміраванне сеткавай залежнасці і інш. [1, с. 26]. Пры гэтым працэсы лічбавай сацыялізацыі і інфарматызацыі знаходзяцца ў прамой карэляцыі з гутарковай мовай, паколькі інтэрнэт не толькі задае тэмп

развіцця маладзёжнага слэнгу, але і выступае асноўнай крыніцай яго фарміравання.

Зараз у рускамоўнай лінгвістыцы практычна адсутнічаюць лексікаграфічныя крыніцы (слоўнікі, даведачныя выданні, метадычныя рэкамендацыі і да т. п.), якія адлюстроўваюць сучасны стан маўленчага субстандарту, адаптаваныя для выкарыстання ў практычнай дзейнасці супрацоўнікаў органаў унутраных спраў (далей — ОУС). Падобныя крыніцы, у першую чаргу, уяўляюць цікавасць для інспекцый па справах непаўналетніх, аднак маюць перспектыву для выкарыстання ў практыцы ўчастковых інспектараў міліцыі, супрацоўнікаў крымінальнага вышуку, патрульна-паставой службы і іншых падраздзяленняў з мэтай правядзення апэратыўнай псіхалінгвістычнай дыягностыкі — выяўлення прыкмет дэвіянтнасці асобы і асаблівасцей адлюстравання ў іх вядучых акцэнтацый характару з дапамогай аналізу вуснага маўлення.

Відавочнай становіцца неабходнасць падрыхтоўкі прафесійна арыентаванага даведніка сучаснага слэнгу для выкарыстання ў практычнай дзейнасці супрацоўнікаў ОУС. Падобны рэсурс можа з'яўляцца інструментам апэратыўнай псіхалінгвістычнай дыягностыкі, які створыць магчымасць не толькі адлюстраваць стан маўленчага субстандарту на гэтым этапе, але і вырашыць шэраг практычных задач. Актуальнасць такога вектара даследавання абумоўлена неабходнасцю развіцця агульнай камунікатыўнай кампетэнтнасці супрацоўнікаў ОУС, фарміравання здольнасці да самастойнага аналізу маўленчых паводзін суразмоўцаў у розных тыпах камунікацыі, заснаванай на разуменні прынцыпаў функцыянавання і зместу маўленчага субстандарту (слэнг, прафесійная лексіка, жаргон, арга і г. д.).

Існуе вялікая колькасць друкаваных і электронных інтэрнэт-слоўнікаў маладзёжнага слэнгу. Напрыклад, «Тлумачальны слоўнік рускага слэнгу» В. С. Елістратава змяшчае 12 тысяч адзінак, а «Маладзёжны слэнг: тлумачальны слоўнік», выпушчаны пад аўтарствам Т. Г. Нікіцінай, — каля 20 тысяч лексічных адзінак [2]. Такія слоўнікі складаюцца лінгвістамі па стандартных лексікаграфічных прынцыпах, уяўляюць сабой шэраг артыкулаў, размешчаных у алфавітным парадку і часта не класіфікаваных па сферы ўжывання апісаных адзінак. Пры аналізе існуючых друкаваных выданняў варта прымаць да ўвагі, што слэнг (шмат у чым дзякуючы лічбавым працэсам) — з'ява дынамічная, якая хутка развіваецца і пастаянна папаўняецца новымі лексічнымі адзінкамі. Вялікая колькасць слоў выходзіць з ужытку за некалькі гадоў, такім чынам друкаваныя выданні не адлюстроўваюць актуальны стан маладзёжнага слэнгу, а ўяўляюць сабой статычнае яго адлюстраванне ў пэўны перыяд часу.

Наша гіпотэза складаецца ў тым, што аналіз стану маладзёжнага слэнгу дазваляе вызначыць дамінантныя ў пэўнай сацыякультурнай прасторы тыпы

дэвіаый. Сацыяльная дэвіаыя — сацыяльныя паводзіны, якія адхіляюцца ад прынятых, сацыяльна прымальных паводзін у пэўным грамадстве, не адпавядаюць устаноўленым або звыклым для грамадства нормам або стандартам [3]. Дэвіантнасць можа выяўляцца сярод найбольш характэрных маўленчых формул, якія выкарыстоўваюцца ў інтэрнэт-прасторы для самапрэзентацыі.

1. Сацыяльныя ярлыкі: моўныя формулы, якія выражаюць пэўны від сацыяльных паводзін, ролю чалавека ў грамадстве або сацыяльнае самаўспрыманне («вадалей», «дэмакрат», «просты хлопец», «нядбайная студэнтка» і г. д.). Такія шаблоны дэманструюць тэндэнцыю да выкарыстання кароткіх і лёгкіх для ўспрымання аўдыторыяй самахарактарыстык.

2. Чорны піяр: стварэнне негатыўнай выявы пра сябе з мэтай набыць папулярнасць і вылучыцца сярод іншых карыстальнікаў за кошт выхаду за межы агульнапрынятай маралі. Вылучаюцца тры асноўныя варыянты негатыўнай выявы: а) «злодзей»: прэзентацыя сябе як «дрэннага хлопца» / «дрэннай дзяўчынкі», самаапісанне з выкарыстаннем слоў, якія выказваюць адмоўную адзнаку (шкоднае, незадаволенае, лянівае, жорсткае і г. д.), а таксама сімвалаў з негатыўным значэннем; б) «няўдачнік-скептык»: іранічная самапрэзентацыя карыстальнікаў як людзей, якія не адбыліся ў асабістым або прафесійным плане (сумны, жабрак, стары, няўдачнік і г. д.); в) «не ад гэтага свету»: характарыстыка сябе як людзей, адарваных ад рэальнасці.

3. Інцэніроўка ўласнага «Я»: стварэнне крэатыўнай выявы праз выкарыстанне цытат, міфаў, анекдотаў, фільмаў, вядомых імёнаў, параўнанняў і г. д. [4].

У лічбавай прасторы мяжа паміж дэвіаыяй і нормай становіцца яшчэ больш умоўнай, паколькі адсутнічаюць фізічнае ўзаемадзеянне з суразмоўцам і даступныя сродкі ананімізацыі рэальнай асобы.

Наша даследаванне дазволіла правесці класіфікацыю маладзёжнага слэнгу ў цэлым і дэвіантных слоў — у прыватнасці.

1. Інтэрнэт-слэнг — гэта нестандартная ці неафіцыйная форма мовы, якая выкарыстоўваецца людзьмі ў Інтэрнэце. Інтэрнэт-слэнг папулярны ў чатах, сацыяльных сетках, анлайн-гульнях і ў анлайн-суполках. Прыклады: *баян* — анекдот, смешная гісторыя, якую ўжо шмат разоў чулі; *гамаць* — праводзіць час за камп'ютарнай гульні; *гульніць* — карыстацца пошукавай сістэмай Google.

2. Геймерскі (гульнявы) слэнг — мова, пры дапамозе якой ігракі ў розных гульнях абменьваюцца інфармацыяй. Яго ўзнікненне звязваюць са з'яўленнем масавых анлайн-гульняў, дзе слэнг стаў неад'емнай часткай камунікацыі. Гэтая група слэнгу характарызуецца сцісласцю, змястоўнасцю і эмацыйнасцю, што адбываецца з-за неабходнасці хуткай перадачы інфармацыі і эмацыйнай напружанасці гульні. Прыклады: *бот* — чалавек, які не ўмее гуляць на ўзроўні іншых

супернікаў; *глючыцца* — неадрыўна гуляць у камп’ютарныя гульні; *задрот* — чалавек, які шмат часу праводзіць за камп’ютарнымі гульнямі.

3. «Блатны» (крымінальны) слэнг — сацыяльны дыялект (сацыялект), які распаўсюдзіўся ў асяроддзі дэкласаваных элементаў грамадства (злачынцаў, зняволеных). Уяўляе сабой сістэму тэрмінаў і выразаў, закліканых першапачаткова ідэнтыфікаваць удзельнікаў злачыннай супольнасці як адасобленую частку соцыуму [5]. Выкарыстанне тэрмінаў і выразаў таксама мае на мэце абцяжарыць разуменне сэнсу гутаркі або зносін паміж дэкласаванымі элементамі з боку недасведчаных. Прыклады: *вертухай* — наглядчык; *устаць на лыжы* — здзейсніць удёкі; *бамбіць* — красці; *нагрэць* — узбагаціцца падманам; *наезд* — слоўная або фізічная пагроза.

4. Наркаслэнг — слэнг, звязаны з немедыцынскім ужываннем наркотыкаў. Значную частку слэнгу займаюць тэрміны, звязаныя са спосабамі набыцця або сінтэзіравання наркатычных і таксічных рэчываў. Гэтая група слоў часта сустракаецца ў тэматычных творах літаратуры, музыкі і кіно, звязаных з наркатычнай субкультурай: *агрэгат*, *апарат* — медыцынскі шпрыц для ўвядзення наркотыкаў; *барыга* — збытчык наркотыкаў; *бокс* — запалкавая скрынка, мера вымярэння; *блюмстрэм* — агульная назва станаў наркатычнага ап’янення.

5. Медыяслэнг — разнавіднасць слэнгу, якая выпрацоўваецца ў сферы медыя. У большасці выпадкаў прадстаўлены маўленчымі адзінкамі з ідыялектаў папулярных медыяасоб, інтэрнэт-блогераў і стрымераў. Прыклады: *сабж* — грошы; *ну такое* — выраз незадаволенасці, расчаравання; *балдзёж* — выраз радасці; *аўтычна* — дурное; *завоз* — выйгрыш.

Кожная з названых катэгорый у роўнай ступені шырока прадстаўлена ў інтэрнэт-крыніцах, што сведчыць аб глабальным характары лічбавай сацыялізацыі.

Вяртаючыся да праблемы дэвіянтнасці, можна адзначыць, што яе праявы ў лексічным складзе маўленчага субстандарта могуць быць рознымі па ступені інтэнсіўнасці. Мы вылучаем тры катэгорыі:

1. Дэвіянтныя словы — тыя словы і выразы, якія пазначаюць адхіленні ад агульнапрынятых норм. Яны з’яўляюцца «маркерамі дэвіянтнасці» і паказваюць на тое, што іх носьбіт мае якое-небудзь сацыяльнае адхіленне. Дэвіянтныя словы фіксуюцца ў розных катэгорыях маладзёжнага слэнгу, адзначаных раней. Прыклады дэвіянтных слоў у геймерскім слэнгу: *вінегрэт* — труп чалавека; *махац*, *мачылава*. Маюцца дэвіянтныя словы і ў інтэрнэт-слэнгу: *сагрыць* — справакаваць; *наехаць* — на словах ці фізічна пагражаць.

Варта таксама адзначыць, што сярод выдзеленых катэгорый класіфікацыі па сферы функцыянавання можна вылучыць і тыя, якія з’яўляюцца поўнасцю дэвіянтнымі. Так можна казаць пра блатны (крымінальны) слэнг: *вертухай* —

наглядчык; *валодзя* — ахвяра злачынства. Таксама цалкам дэвіянтная група — наркаслэнг: *агрэгат* — шпрыц для ўвядзення наркотыкаў; *барыга* — гандляр наркотыкамі; *тырчок* — наркаман; *фуфел* — наркотык слабага дзеяння.

2. Недэвіянтныя словы — лексічныя адзінкі, якія прысутнічаюць у маўленчым субстандарце моладзі, але не сведчаць аб наяўнасці якога-небудзь адхілення. Так, маюцца прыклады ў геймерскім слэнгу: *бот* — чалавек, які не ўмее гуляць на ўзроўні іншых супернікаў; *глючыцца* — неадрыўна гуляць у камп'ютарныя гульні; *катка* — анлайн-гульня. У інтэрнэт-слэнгу таксама існуюць такія словы: *чыліць* — адпачываць; *лайфхак* — парада.

3. Умоўна-дэвіянтныя словы — словы, якія ў залежнасці ад кантэксту з'яўляюцца дэвіянтнымі або недэвіянтнымі. Прыкладамі такіх маўленчых адзінак могуць з'яўляцца словы крымінальнага і наркаслэнгу, паколькі адной з іх функцый з'яўляецца ўтойванне рэальных значэнняў. Напрыклад, пры ўжыванні па-за кантэкстам слова «*шыша*» складана зразумець, пра што ідзе размова: пра завуаліраваную назву мужчынскага палавога органа або пра адзінку расліннага наркотыку.

Такім чынам, працэсы лічбавай сацыялізацыі аказваюць непасрэдны ўплыў на фарміраванне складу сучаснага маладзёжнага слэнгу, які ўяўляе сабой набор адмысловых слоў ці новых значэнняў ужо існуючых слоў. У лічбавай прасторы мяжа паміж дэвіяцыяй і нормай становіцца яшчэ больш умоўнай, паколькі адсутнічае фізічнае ўзаемадзеянне з суразмоўцам і даступныя інструменты дасягнення ананімнасці рэальнай асобы. Праведзенае намі даследаванне дазволіла выявіць наступныя заканамернасці:

1) лічбавая сацыялізацыя выяўляецца ў развіцці культуры маўлення інтэрнэт-карыстальнікаў, выяўляючыся ў развіцці шырокай групы маўленчага субстандарта, сярод якога асноўнае месца займае маладзёжны слэнг;

2) асноўнымі катэгорыямі маладзёжнага слэнгу з'яўляюцца інтэрнэт-слэнг, геймерскі слэнг, блатны слэнг, наркаслэнг, медыяслэнг;

3) кожная з катэгорый маладзёжнага слэнгу ў роўнай ступені шырока прадстаўлена ў інтэрнэт-крыніцах, што сведчыць аб глабальным характары лічбавай сацыялізацыі;

4) у залежнасці ад праявы на сэнсавым узроўні дэвіянтнай скіраванасці асобы вылучаюцца дэвіянтныя, недэвіянтныя і ўмоўна-дэвіянтныя групы маладзёжнага слэнгу; да апошніх адносяцца маўленчыя адзінкі, якія патрабуюць кантэксту для вызначэння іх прыналежнасці.

1. Пищова А. В., Давыдовский А. Г. Риски медиасоциализации в обеспечении медиабезопасности обучающихся // Образование как фактор развития интеллектуально-нравственного потенциала личности и современного общества : материалы VII междунар. науч. конф., СПб., 9–10 нояб. 2017 г. / отв. ред. М. И. Морозова. СПб. : ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2017. С. 26–31. [Вернуться к статье](#)
2. Никитина Т. Г. Молодежный сленг : толковый слов. М. : Астрель : АСТ, 2007. 910 с. [Вернуться к статье](#)
3. Вендиктов С. В., Даниленко С. И., Ярошевич Е. А. Психология девиантного поведения : учеб. пособие. Могилев : Могилев. ин-т МВД, 2017. 320 с. [Вернуться к статье](#)
4. Вендиктов С. В., Вашрова Н. В. Интернет-коммуникация в деятельности органов внутренних дел : учеб. пособие. Минск : РИВШ, 2020. 236 с. [Вернуться к статье](#)
5. Яковчик Д. В., Вендиктов С. В. Невербальная коммуникация в криминальной среде // Правоохранительные органы : теория и практика. 2020. № 2 (39). С. 206–208. [Вернуться к статье](#)

S. V. Venidiktov, E. E. Ivanov, D. V. Yakovchik

Verbal expression of deviance in youth slang as a result of digital socialization

The article deals with the issues of the influence of digital socialization on the formation of youth slang. The authors define the features of slang, its thematic groups, speech signs of deviant behavior in the youth environment, offers a classification of youth slang depending on the reflection of various forms of deviations in it. The research materials are of interest to internal affairs bodies, teaching staff.